

„Од тутуб гырмызы атәшлә јенә јанды үфүг...“

Синиф мўәллиминизни ше'ри нечә һәвәс вә илһамла сөзләди-ји инди дә Јадымададыр. Әввәләчә ше'ри бүтөвлүклә охујар, сонра синифә көз кәздирәди. Бахышларымыздан, һајчәһи, һејранлығы дујуб јазы тахта-сында һәмик ше'ри бәнд-бәнд јазарды. Доғрусу, тәәччүбләвәр-диј: «Виз ки, ше'рә диггәтлә гулағ асдыр, нәдән сөһбәт кет-дијини дә анладыр. Бәс нијә?...»

О, тәмбиянини позмадан ләз-һәдә јаздығы мисралары бир шакирдә уҗадан охуттурарды:

**Од тутуб гырмызы атәшлә
Јенә јанды үфүг,
Шәфәтпн гырмызы раиклә
ишыланды үфүг...**

Мўәллиминиз Аббас Сөһһә-тин мәшһур «Јај сәһари» ше'ри үзәриндә бизи беләчә дүшүндү-рәди...

Мүшәһидәләр көстәрир ки, орта мәктәбдә поетик парчала-рып өрәдәлләсә заманы бә'ән мўәллимләр мүнүм бир мәсәлә-ни унутурлар. Унутурлар ки, ше'рип мөзмунуну, мўәллифини гәһәсини шакирдләр о заман Јахшы гаврајырлар ки, мўәл-лим образлы сөз вә ифадәләри «хырдаласын» аҗасын. Һәм дә бу ишә нәтијидә тәһсил иллә-риндән фикир верилмәлдијр.

Мўәллим бу јолу нә үчүн тутмалдыр? Шакирдләрни ше'

ри, сәнәти севмәләри, оиларда поетик һиссини күчлү олмасы үчүнмү? Әкәр беләдирсә, Јахшы ишләдијр. Бәдди һиссә јијәлән-мәјән шәхсини интеллектуал сөв-гү һаҗис олар. Мүбәһисәләрә гошулмаз, әдәби процесо һазы-ми гијмәти верә билмәз.

Мўәллим бу јолу нә үчүн тутмалдыр? Шакирдләрдә об-разлы тәфәккүрүн формалаш-масы үчүнмү? Һәр ики һалда шакирдләрни тәхәјҗүлү әһкин-ләшир, бәһрәләнир. Ше'рини емосионал чаларында шаирни образлары «киләнир», «көзә көрүнир». Белә олмасајды поет-иклий итәр, ше'рлә шәрип сар-һәдди говушарды.

Мүрәдлим чалышмалыдыр ки, шакирдләр образлы сөз вә ифа-дәләрин маһијәтини дәрк ет-сияләр. Бу оилара нә веријр?

Икинчи вә ја үчүнчү синифдә охујан һәр бир шакирддән со-рушсағ ки, сәи әләтәи, үфүгү сәһр-сәһәр Күнәшини шәфәслә-ри мавилә јешичә сәләләндә нечә тәсәвүр едирсәи? Ушағ мүшәһидәсини ади тәсвирини нәтијәси — чаһаблар муктәлиф олачағ. Амма мўәллим дејәндә ки, севимли шаиримиз А. Сөһ-һәт Күнәшини доғмасыны белә поетикләшдириб: «Од тутуб...» Артығ бу мисралар шакирдлә-рин тәхәјҗүлүнү гидаландырыр, оиларда асоснаслар Јара-

дыр. Көвәрк ушағ хәјалинда сәипи истеҗады рәссамып Ја-ратдығы әбәди бир ләһнә чап-ланыр. Орада үфүг од тутуб гырмызы атәшлә Јаһыр, ало-лашыр...

Мўәллим бир гоча дәннәчи-дән сөз салыр. Бәлкә дә синиф-дәки һансы шакирднисә бабасы дәннәчи олуб. Дәннә дә, дәннә-чи көјнәји дә онун көзләри онундә чапланыр. О, бабасы-нын дәннә бу гәдәр вургунлу-гунун фәрғинә индијә гәдәр вар-мајыб.

Инди баба тәгаүдчүдүр, амма јенә дәннәдән арылмыр. Һәр күп сәһилә келир. Ләввәр сал-мыш кәмиләрдә онун бахышла-ры да Јыргаланыр...

Мўәллим данышыр, дәрслик-дәки ше'р вә ја һекајә бирдә сөһбәтини бир парча ше'рлә бағлајыр:

**...Дәннәи өјәниә
кәјиндијиндәи,
Дәннәчи көјнәји солағ-
золағдыр.**

**...Валыгтулағыла Јыгыб
дәннәи,
Нә вахтада чибиндә кәздирејр
гоча.**

Мўәллимин дејәји мисралар шакирдин бабасынын дәннәдә кечән илләрини сәһифәләрини, сәһки бир-бир вәрәгләјир. Хә-

јалы дәннә, сәһилә учур. Јагин ки, бабасы орададыр. «Дәннә һағғында нә Јахшы һекајә Јаз-мағ олар! Лап ше'р дә»...

Мўәллим ушағлары фикри Јорғунлудан пәд етмәк үчүн-мү бу јолу тутур?

Мәҗсәд һеч дә гоча дәннәчи-нин өмүр јолундан сәһифәләри ушағларып Јадашында әбәди һәкк етмәк дејил. Ше'рләки об-разлы сөзләр ајдынашдыры-лыр, бәдди ләһнәләр оиларын хәјалины ојадыр, шакирдләр дүшүнүрләр: «Дәннәчи өмүрүнә бах! Доғруданмы о, дәннәи өј-нинә кәјиниб? Дәннәдән арыла билмәдијиндәми баһыгтулағы-ны чибиндә кәздирејр? Шакирд-ләр дүшүндүкчә поетик суалла-рын сәјы чоһалыр.

Демәли, мәсәлә тәкчә кордү-јүнү олдугу нимә тәсвир етмәк-дә дејил...

Мўәллим мөва илә өләгәдәр шакирдләрә тапшырыр ки, кор-дүкүрәрини вә ја охудуғларыны баһға шәјнә, һадисә илә муга-јисә етсиналәр. Мәсәләи, дәннәи, лајызы, гарлы бир күнү...

Будур, шакирд фантазија-сында доған илк сәтирләр: «Дәннә ләһнәләри гова-гова са-һилә котирир. Елә бил орада динчәләчәк, Ахшамлар дәннәи оакә рәнки, өзкә аломәи олу-р. Удузлар елә бил бир-бир го-луб дәннә дүшүр, гырчыны лә-һнәләрдә итирләр...»

«Пајыз тәһнәтин гызылы вах-тыдыр. Ағьчларып саралмыш Јарпағлары торпаға нахыш са-лыр. Пајызда көчәри гушлар гатарлапыб вида һөгмәси оху-јур» вә п. а.

Ајры-ајры шакирд ишала-рыпдан котирдијимиз бу нүму-нәләр нәдир? Садәчә тәсвирни, дејилиши көзәл, үрәјәјатымлы сөзләрини? Буилар шакирд тә-хәјҗүлүнүн мәһсулуудур.

Демәли, мўәллим диггәтлә ше'-рин емосионалығына јөнәлдә билиб, Шаирни поетик күчүнү, һисси нараһатлығыны «тутуб», синифә көтирә билиб. Бә'ән исә... Мўәллим бу чәһәти унутур, диггәти ше'рип јалпыз мөзмуну-на истиғамәтләндирир. Ше'р әзбәрләнир, онун мөзмуну нағл едәлир вә шакирдин билији ги-мәтләндирилир. Бәс, поетик пар-чанып шакирд иттиҗидәки емосионал тәсвири? Ше'р шакирд-ләрин образлы тәфәккүрүнү гя-даландыра билмәди. Әзбәрлә-ди, амма оиларын емосионал даһышығына, фикрини поетик ифадосинә вәснә ола билмәди. Бу исә ләзым иди. Ахы, «Сөз иһсан күчүнүн сәркәрдәсәдијр» (В. Мајакоһски).

Бәдди сөзә јијәләнмәк о де-мәкдијр ки, сәһки һәр бар сөһ-бәтип ширин, марағлы, мәҗсә-дин ајдын вә Јахшыдыр. Һәм-сөһбәтин сәпи динләмәкдән, Ја-зыны охумадан Јорулмур. Баш-

ға есәрләр арасында сәһкин по-етик өлванлығы вә емосионал мөзмуну бүрүнмүш Јазыны ак-тарыр. Әкәр белә исә, булу ша-кирдләрә нијә вахтында ашыла-мајағ?

Ихтисасыны көзәл билән, Јах-шы зовғу олаи мўһәндисләр, һәкимләр, диггисаҗылар... Вар-дыр, ләкин оиларын иттиҗләри зәйф, Јазылары сәһк вә мәһ-тиги мўһәнимдән узағдыр. Доғ-руданмы, поетик тәфәккүрә, ла-кәник даһышыға ачығ дил-әд-бијјат гүәллимләри, иһсәсәт ишҗиләри малик олмалыдыр-лар? Бу ганаәт Јаллышдыр.

Орта тәһсилди илк илләрип-дән мўәллим бу чәһәти унут-муш, вахтында шакирдләрини бәдди сөзә јијәләнмәк вәрдиш-нин иһкишағы тајгысыла галма-мышдыр. Илләр өтәндән сонра исә бу вәрдиши ашыламағ чә-тиндијр.

...Илләр кечиб, синиф мўәл-лимни ше'ри нечә һәвәс вә илһамла сөзләдијини мөһнасы-ны инди даһа Јахшы алајырам. Бапа дүшүрәи ки, мисралары емосионал дејилишиндә о, бирә нәләри диггә едирмиш:

**Од тутуб гырмызы атәшлә
Јенә јанды үфүг,
Шәфәтпн гырмызы раиклә
ишыланды үфүг...**

**Аллаһсәрдә ЕМИНОВ,
педагожи ғилмәр иһтиҗәди.**